

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ Й ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 346.001.76:061.1ЄС

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ДО СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Д.І. Адамюк,

ст. наук. співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

Стаття присвячена огляду сучасної стратегії Євросоюзу у сфері подальшої розбудови економіки, заснованої на знаннях та інноваціях. Розглядаються різноманітні форми і прийоми стимулювання інноваційної діяльності як на приватному, так і на публічному рівнях. Узагальнено основний досвід Співтовариств щодо поглиблення кооперації в сфері НДДКР і підвищення ефективності інноваційної діяльності.

Ключові слова: інновації, інноваційна стратегія, стимулювання інноваційних процесів, інноваційна діяльність в ЄС.

Важливим складником нового етапу розвитку України є посилення інтеграційних процесів, курс на вступ до ЄС. З урахуванням перспектив реалізації обраного курсу шлях технологічного розвитку держави буде тісно пов'язаний з моделлю Європейського Співтовариства, оскільки вона припускає не просто тісне співробітництво у сфері науки й техніки, а й інтегрування економік європейських країн. Отже, модель ЄС могла б стати для технологічного розвитку України однією з визначальних, що зумовлює необхідність її поглибленого вивчення й висвітлення.

Результатом актуалізації інноваційних процесів як для суб'єктів господарювання, так і для держав-членів ЄС і Співтовариства в цілому, стає формування й поступове збільшення законодавчого масиву, присвяченого регулюванню відносин, пов'язаних зі здійсненням або залученням до інноваційної діяльності інноваційного законодавства.

Існує низка наукових праць учених, у яких порушувалися правові питання інноваційного розвитку ЄС й висвітлюються інноваційні структури [2–6].

У запропонованій публікації зроблено спробу з'ясувати сучасну стратегію Євросоюзу щодо стимулювання інноваційних процесів, головні інструменти й механізми впливу Співтовариства на ефективне застосування інновацій на шляху розбудови найбільш конкурентоспроможної економіки світу й можливості використання цього досвіду в Україні.

Зазначимо, що різним аспектам вивчення законодавства ЄС у царині інноваційної діяльності приділено увагу в працях таких вітчизняних правознавців, як В. Андрійчук, І.О. Галиця, М.В. Гаман, Р. Еннан, О.П. Орлюк, В. Новицький, Ю. Пахомов, О.Л. Притикін, С.Ф. Ревуцький, О.Д. Святоцький, Ю.М. Стасюк. Питанню гармонізації права інтелектуальної власності в умовах інноваційного розвитку досить часто у своїх роботах приділяють увагу А.В. Гачневич,

Ю.М. Капиця, М.В. Пушкар. Проблеми співробітництва України з ЄС у науково-технологічній сфері висвітлюють І. Гузенко, С. Кацура, Ю. Макогон, В. Ходикіна та ін.

У Європі, як і в інших розвинених країнах світу, зростає роль наукових, інноваційних, технологічних та інвестиційних чинників, які набувають значення компонентів економічного розвитку. Навіть незважаючи на деяке уповільнення темпів економічного зростання, в більшості держав Західної Європи в другій половині ХХ — і на початку ХХІ ст. динаміка інвестицій у науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (далі — НДДКР) залишається позитивною.

В останнє десятиліття інвестиції у знання, тобто витрати на НДДКР, вищу освіту, інформаційні й комунікаційні технології, зростають надзвичайно активно, випереджаючи навіть темпи збільшення їх в основний виробничий капітал.

У другій половині 90-х років ХХ ст. уряди майже всіх західноєвропейських країн прийняли програми й закони, щодо стимулювання інноваційної діяльності, спрямовані насамперед на поширення інновацій. Доцільно підкреслити, що розуміння останніх державами Євросоюзу відрізняється від України, вони не вважаються об'єктом господарських правовідносин. Інновація використовується скоріше як поняття для позначення процесів *введення у вживання якого-небудь або нового чи значно поліпшеного продукту (товару або послуги) чи процесу, або нового методу маркетингу, або нового організаційного методу в діловій практиці, в організації робочих місць чи зовнішніх зв'язків* [1, п. 146]. Головною й мінімальною ознакою інновації вважається вимога, щоб продукт, процес, метод маркетингу або організації був *новим (або значно покращеним) для практики конкретної фірми*. Цей факт включає в категорію інновацій продукти, процеси й методи, які фірми створили першими й/або які запозичені від інших фірм або організацій. Більше того, поняття «інноваційний продукт» у тому значенні, в якому воно використовується у ст.14 ЗУ «Про інноваційну діяльність», не існує, що ускладнює адаптацію вітчизняного інноваційного законодавства до норм права ЄС.

З огляду на такі позиції й на загальноприйнятту практику ЄС *інноваційною діяльністю вважаються всі наукові, технологічні, організаційні, фінансові й комерційні дії, що реально призводять до здійснення інновацій або задумані із цією метою. Деякі її види є інноваційними самі по собі, інші не мають цієї властивості, але теж необхідні для здійснення інновацій. Ця діяльність включає також дослідження й розробки, прямо не пов'язані з підготовкою якої-небудь конкретної інновації* [1, п.149].

Сучасна інноваційна стратегія не тільки країн-членів ЄС, але й Співтовариства в цілому, ґрунтується на різноманітних засобах державного регулювання і сполучає в собі досить розгалужену систему інституційних, нормативних інструментів.

Європейська Рада на спеціальному саміті, який відбувся в березні 2000 р. в Лісабоні, окреслила нову стратегічну мету для Європейського Союзу: побудувати висококонкурентоспроможну, динамічну, засновану на знаннях економіку, яка забезпечить сталий розвиток – економічний і соціальний. У березні 2005 р. на саміті в Барселоні вона визнала незадовільним стан виконання поставлених завдань і вирішила зосередитися на стратегічному напрямку економічного зростання і створення нових робочих місць, що дістав назву «Поновлена Лісабонська стратегія», або «Новий Лісабон». Одержання бажаного результату має супроводжуватися поєднанням існуючого співробітництва з використанням нових підходів до координації діяльності на всіх рівнях. Ключовими механізмами та інструментами «Нового Лісабона» визначені: Сьома Рамкова програма ЄС (далі – РП7), EUREKA, Eurostars, Рамкова програма з питань конкуренції та інновацій, COST, Європейські технологічні платформи. При цьому інститутами ЄС, відповідними структурами зазначених ініціатив і програм, національними урядами розробляються різноманітні механізми для максимально ефективного завершення ключових цілей і поєднання зусиль окремих ініціатив заради досягнення кумулятивного, синергетичного ефекту.

Одне з основних місць у реалізації зазначених програм зайняли інституціональні зміни, зокрема, формування структурних елементів і механізмів здійснення інноваційної політи-

ки. Незважаючи на національні розбіжності в підходах, можна вирізнити 3 загальних для них аспекти.

Створення нових адміністративних структур, заснованих на системному характері інновацій. Деякі країни (Великобританія, Німеччина) змінили функції міністерств або створили нові міністерства, які займаються питаннями інновацій. У Фінляндії очолювана прем'єр-міністром Рада з наукової й технологічної політики взяла відповідальність за стратегічний розвиток і координацію, інноваційної системи в цілому. Уряд Іспанії під керівництвом прем'єр-міністра в рамках національної інноваційної програми сформував координаційну структуру у цій сфері.

Внесені також зміни до механізму координації: створені нові координуючі органи (інноваційні ради) або до компетенції вже існуючих наукових рад включені питання інноваційної діяльності.

Визнання інновацій на урядовому рівні життєво важливим чинником економічного розвитку, проведення широкої урядової кампанії з проблем нововведень, активізація діалогу між науковою спільнотою, промисловістю і громадськістю. Практика проведення інформаційних кампаній поширена у Великобританії й Німеччині. В Іспанії створено Форум інформаційного суспільства, однією з головних завдань якого є стимулювання координації діяльності уряду й різних промислових і громадських організацій при розробці Національного плану дій щодо створення інформаційного суспільства.

Використання нового механізму прогнозування й визначення пріоритетів «Передбачення» («Foresigh») для формування національної інноваційної стратегії, мета якого визначити стратегічні напрямки досліджень та інновацій для підвищення конкурентоспроможності країни [2, с. 77]. З посиленням міжнародних інтеграційних процесів і виробленням погодженої економічної політики, що властиво для загального економічного простору країн — членів ЄС, з'являється нова можливість опрацювання єдиної інноваційної політики, що охоплює: 1) розробку єдиного антимонопольного законодавства; 2) використання системи прискорених амортизаційних відрахувань, які власне кажучи є безвідсотковими позиками на придбання новітньої техніки; 3) пільгове оподаткування витрат на НДДКР; 4) заохочення малого наукомісткого бізнесу; 5) пряме фінансування підприємств для заохочення нововведень у сферах новітніх технологій; 6) стимулювання співробітництва університетської науки й компаній, що виготовляють наукомістку продукцію та ін. Це далеко не повний перелік, так би мовити, атрибутів інноваційної політики, яка провадиться в країнах Європейського співтовариства і відкриває рівні можливості для національних підприємств країн-членів ЄС у царині інноваційного бізнесу.

На початку 2002 р. у Барселоні Рада Європи сформулювала низку конкретних завдань щодо стимулювання інноваційного розвитку, серед яких: а) збільшення до 2010 р. частки витрат на НДДКР у країнах ЄС з 1,9 до 3% ВВП, насамперед за рахунок зростання асигнувань приватного сектору; б) подальша вертикальна та горизонтальна координація інноваційної політики; в) створення єдиного Європейського дослідницького простору з урахуванням розширення Євросоюзу.

У цьому ж році в ЄС на базі об'єднання рад внутрішнього ринку і промисловості та дослідницьких рад було створено Раду з конкурентоспроможності. У рамках Єврокомісії відбуваються регулярні зустрічі Груп комісарів з проблем зростання, конкурентоспроможності, зайнятості і сталого розвитку інноваційної діяльності.

Велике значення для координації національних інноваційних політик мають заходи ЄС по збиранню, аналізу, оцінюванню й поширенню інформації про стан інноваційної діяльності у країнах-членах і найбільш успішні приклади інноваційної політики, серед яких: 1) тренди інновацій у Європі — поширення успішних прикладів інноваційної політики; 2) Європейський інноваційний таблоїд — щорічні дані про стан науки, техніки, інноваційної поведінки компаній та інноваційне середовище; 3) Іннобарометр — спеціальні обстеження конкретних аспектів інноваційної політики, включаючи ставлення компаній до нововведень; 4) ді-

яльність електронної служби інформації ЄС з НДДКР та інноваційної політики — *CORDIS*, у рамках якої надаються також відомості про можливості використання результатів робіт з проектів ЄС. Зазначені інформаційні заходи виходять за межі програм НДДКР, фінансованих з фондів ЄС і охоплюють всю інноваційну діяльність країн Західної і Центральної Європи.

Інноваційна політика стала важливим складником національної регіональної політики, однак національні уряди, як правило, віддають перевагу вже розвиненим у науково-технічному відношенні регіонам. Відсталим же регіонам держава надає допомогу не стільки шляхом прямих фінансових ін'єкцій, скільки через сприяння в розробці інноваційної політики й розвитку інфраструктури. Пом'якшення диспропорцій технологічного регіонального розвитку є переважно функцією ЄС.

Головне місце в цьому напрямі діяльності приділяється Мережі інноваційних регіонів та локальній мережі центрів з поширення інновацій.

Мережа інноваційних регіонів — це національні й транснаціональні об'єднання у сфері розробки й обміну досвідом щодо інноваційної стратегії. Центри з поширення інновацій мають статус незалежних консультаційних організацій в царині технології й бізнесу, які отримують допомогу від Єврокомісії з підприємництва. Вони надають допомогу інноваційному бізнесу за такими напрямками: 1) трансфер технологій, комерціалізація результатів НДДКР, включаючи питання інтелектуальної власності; 2) розвиток адаптаційних можливостей компаній до нової технології, в тому числі шляхом об'єднання потенційних партнерів співробітництва; 3) здійснення транснаціональних інноваційних ініціатив; 4) поширення інформації про інноваційну політику Євросоюзу. Нині діє 68 таких центрів з банками даних щодо 1300 новітніх технологій. Мережа цих банків охоплює 220 європейських організацій, а в роботі центрів беруть участь понад 1 тис. консультантів.

Уже протягом десятка років доволі успішно розвиваються багатогалузеві комплексні Рамкові програми наукового співробітництва країн Європи, які охоплюють найвизначніші наукові інституції західноєвропейських країн (а з деяких часів і країн Америки, Азії й Африки) й націлені на вирішення найактуальніших і найперспективніших проблем сучасних наук і технологій.

Сьома Рамкова програма запроваджена з 1 січня 2007 р. Вона розрахована на семирічний період, як і її попередниця - Шоста Рамкова програма ЄС на 2002–2006 роки, вона також ставить за мету створення Європейської зони досліджень (*European Research Area* - ERA) і розвиток у ЄС економіки й суспільства, побудованих передусім на знаннях.

Сьома Рамкова програма (РП7) Європейського Співтовариства досліджень, технологічного розвитку й демонстраційної діяльності на 2007–2013 роки ґрунтується на підставі аналізу стану розвитку економіки Євросоюзу, виконаного Єврокомісією. Цей аналіз відзначає недостатнє економічне зростання, зниження конкурентоспроможності й не вирішення проблем зі створенням робочих місць. При цьому підкреслюється, що продовжується відставання ЄС від США та Японії, зростає економічна загроза з боку Китаю [3]. Ця програма, на яку передбачається витратити близько 72 723 млн євро, за основну мету ставить створення побудованого на знаннях суспільства, Європейського дослідницького простору, досягнення досконалості в науково-технологічних дослідженнях шляхом виконання таких 4-х основних програм, як *кооперація, ідеї, люди, потенціал*.

Кооперація, на яку планується витратити 44 432 млн євро, здійснюватиметься за такими 9-ма темами: а) здоров'я; б) продукти харчування, сільське господарство й біотехнологія; в) інформація й технології зв'язку; г) нанонауки, нанотехнології, матеріали й нові виробничі технології; д) енергетика; е) довкілля; є) транспорт; ж) соціально-економічні науки та науки про людину; з) безпека й космос. Виконання проектів за всіма темами здійснюватиметься через такі заходи, як *спільні дослідження, спільні технологічні ініціативи, координація дослідницьких програм і міжнародна кооперація*.

Спільні дослідження складатимуть переважну масу, ядро фінансування з боку ЄС. Їх основна мета — впровадження в більшості галузей наукових досягнень, виконання дослідниць-

ких проектів і створення мереж, спроможних залучати дослідників та інвесторів з Європи й усього світу.

Спільні технологічні ініціативи застосовуватимуться в обмеженій кількості випадків для досягнення особливо широкого масштабу цілей і залучення значних ресурсів, здійснення довгострокового приватного й суспільного партнерства. Ці ініціативи впливають головним чином з діяльності Європейських технологічних платформ, належать до одного або невеликої кількості відібраних аспектів досліджень і будуть об'єднувати приватний сектор інвестування, національні та європейські суспільні фонди.

Координація дослідницьких програм поза Співтовариством здійснюватиметься за допомогою 2-х видів інструментів — схеми ERA-NET й участі Співтовариства у спільному виконанні національних дослідницьких програм.

Міжнародна кооперація. Як проголошено Європейською комісією, для конкурентоспроможності та провідної ролі Співтовариства на світовому рівні необхідно: а) встановлювати стратегічне партнерство з так званими третіми країнами в обраних галузях, б) залучати кращих науковців цих держав до співпраці з ЄС, в) вирішувати на підставі взаємних інтересів окремі проблеми, з якими стикаються ці країни, або проблеми, що мають глобальний характер. Подібну кооперацію Сьома Рамкова програма націлює, зокрема, на такі країни - кандидати: країни-сусіди ЄС, Середземноморські країни-партнери, Західнобалканські країни; нові незалежні держави (СНД); країни, що розвиваються; країни з кризовою економікою. Акції міжнародної кооперації діють у всіх тематичних галузях і між цими галузями, а також спільно з програмами «Кадри» й «Потенціал».

Одним зі значних нововведень РП7 є створення й активізація діяльності Європейських технологічних платформ (далі – ЕТР) [4] – організацій, що відіграватимуть ключову роль у створенні спонсорської мережі для підтримки стратегічно важливих галузей. У сталому розвитку Європи, її конкурентоспроможності будуть задіяні суспільні інституції та приватні особи на національних і регіональних рівнях, що сприятиме реалізації Лісабонської стратегії й розвитку Європейського науково-дослідницького простору. Технологічні платформи позитивно впливають на покращення сумісності дослідницьких пріоритетів ЄС з потребами промисловості. Вони становлять ланцюг в економічній вартості гарантуючи перетворення знань, згенерованих у процесі досліджень, у технології й виробничі процеси, а в кінцевому результаті – в ринкові товари і послуги.

Як вони працюють? У своїх розробках технологічні платформи використовують тристадійний підхід:

Підприємці з промислових кіл збираються разом для формування спільного бачення щодо певної технології

Підприємці визначають «Стратегічний порядок і досліджень» ставлячи необхідні середньо- й довгострокові цілі для даної технології

Підприємці реалізують «Стратегічний порядок досліджень», мобілізуючи значні людські і фінансові ресурси.

Ще одне нововведення, яке розпочало роботу в Сьомій Рамковій програмі, - це Європейський інститут технології (EIT) [5,6] . Ця інституція має стати символом для Європи, її прапором у науці. І хоча дискусії щодо її структури й наповнення ще тривають, визначено, що EIT сфокусує свою діяльність на 10-ти найвизначніших стратегічних міждисциплінарних напрямках, серед яких біотехнологія, нанотехнологія, «зелена» енергетика. Цей інститут покликаний відіграти значну інноваційну роль у трансфері знань, залученні кращих учених і кампаній з усього світу для співпраці, має стати новим багатостороннім закладом, що об'єднає в собі кращі колективи й університетські департаменти в стратегічних для Європи галузях, лідером в освіті, дослідженнях та інноваціях й буде побудований таким чином, щоб об'єднати все це в інтересах наукоємного суспільства.

Ідеї. Мета цієї програми спрямована на посилення динамізму, креативності та переваги європейських досліджень на стику наук. Це досягатиметься підтримкою дослідницьких проєктів, що виконуються в цій царині окремими колективами за конкурсом на європейському рівні. Ці проєкти фінансуватимуться у обсязі, запропонованому дослідниками за обраною ними тематикою, й оцінюватимуться за єдиним критерієм досконалості, який встановлюватиметься за спеціальною рецензією.

Кадри. Метою даної програми є зміцнення (кількісне і якісне) дослідницько-технологічного кадрового потенціалу шляхом стимулювання дослідницьких професій, заохочення європейських науковців залишатися в Європі й повернення тих, які працюють по всьому світу, до Європи, роблячи її привабливою для кращих учених. Це буде досягатися запровадженням низки акцій ім. М. Кюрі, адресованих дослідникам на всіх етапах їх кар'єри.

Потенціал. Ця частина РП7 спрямована на посилення наукового й інноваційного потенціалів Європи та забезпечення їх оптимального застосування. Ці цілі досягатимуться оптимізацією використання й розвитку наукових інфраструктур, підвищенням інноваційного потенціалу малого й середнього бізнесу та його можливостей отримувати вигоди від науки, підтримкою розвитку регіональних наукомістких галузей, розблокуванням наукового потенціалу віддалених і недостатньо розвинутих європейських регіонів, зближенням науки й суспільства з метою гармонізованої інтеграції науки й новітніх технологій у європейський простір.

Для українських науковців становить інтерес і Сьома рамкова програма Європейського Співтовариства з атомної енергетики (Euratom), яка запроваджена одночасно з РП7 і триватиме до кінця 2011 р. Програма з енергетики складається з досліджень, технологічних розробок, міжнародного співробітництва, заходів з розповсюдження технічної інформації, прикладної діяльності, навчання за 2-ма тематичними напрямками: (а) вивчення джерел енергії з метою розробки технологій для безпечного, екологічно чистого й економного енергопостачання (фінансування - 2 159 мли євро); і (б) дослідження ядерного розщеплення й радіаційного захисту з метою сприяння безпечному використанню й експлуатації ядерного розщеплення та іншого застосування радіації в промисловості й медицині (фінансування - 394 мли євро).

Інформуючи про зміст РП7, не можна не зосередити увагу на 3-х найзначніших європейських програмах, EUREKA, EUROSTARS та COST, що формально не є складниками РП7, але тісно пов'язані з нею цілями і змістом.

EUREKA (European Research Coordination Agency), на відміну від інших європейських програм, націлена на реалізацію прикладних досліджень [7; 8]. Ця Європейська програма, покликана сприяти: (а) просуванню на ринок науково-технічних розробок в усіх сферах новітніх технологій (б) посиленню конкурентоспроможності європейської промисловості на європейському і світовому ринках, (в) розробці виробів, технологічних процесів і послуг високої якості, (г) розвитку міжнародного співробітництва, (д) якомога ширшому залученню промислових і дослідних установ для виконання спільних розробок, (е) зростанню продуктивності праці. Засади участі в ній є прикладом найбільш демократичних відносин, оскільки один з її основних принципів, що коротко формулюється як «знизу-догори» (bottom up approach) передбачає, що в рамках головних тематичних напрямків учасники самі обирають тематику спільних робіт, цілі, яким цілям має служити проєкт, хто буде залучатися до нього, скільки він має коштувати, скільки часу має тривати, як буде керуватися, як мають розподілятися ризики й результат. При цьому учасники проєкту витрачають свої кошти на ту його частину, яку виконують самі (кошти не перетинають кордонів). Розвиваючи науково-технічне співробітництво, програма EUREKA сприяє розробці високотехнологічних виробів, процесів і послуг. Участь у ній значно полегшить доступ до європейських новітніх технологій, суттєво заактивізує пошуки ефективних партнерів для виробництва й досліджень, відкриє можливості фінансової підтримки з боку європейських країн.

З почуттям задоволення можна відзначити, що Україна у 2006 р. (після 13 років асоційованої участі) прийняла рішення про повноцінну участь у програмі EUREKA, що, безумовно,

позитивно вплине на створення в Україні умов для підтримки інноваційних процесів і на реальну інтеграцію в Європейський науково-дослідницький простір (ERA).

Програма Eurostars (Eurostars Programme) стимулює й підтримує міжнародні R&D проекти, що виконуються ринково орієнтовними МСП з високим потенціалом зростання. Ґрунтуючись на координації національних R&D програм і схем, Eurostars впроваджує спільну Європейську програму для малих та середніх підприємств (далі – МСП) та їх партнерів, що виконують дослідження, а також звужує прогалину між ринково орієнтовним EUREKA – механізмом і дослідницько-орієнтовною Рамковою програмою.

Основи програми Eurostars:

основна цільова група – ринково спрямовані МСП з високим потенціалом зростання;

такі МСП очолюють амбітні міжнародні R&D проекти з високим потенціалом ринкового впровадження;

консорціум проекту складають партнери (компанії, дослідницькі інститути) з не менше 2-х країн – членів EUREKA;

адміністрування цієї Програми і Програмного фонду здійснюватиметься новою автономною зареєстрованою структурою, пов'язаною з EUREKA Секретаріатом;

фінансування базується на децентралізованій моделі, яку утворюють країни-члени і які платять внески у спеціальний національний бюджет для відповідних проектів; ЄС робить свій внесок через Програмний фонд;

строк дії Програми – 7 років. Оцінювання здійснюється через 3 роки від початку її реалізації. Питання щодо подовження чи скорочення строку її дії залишається відкритим. Допускається внутрішнє регулювання, гнучкий характер Програми з метою підвищення її ефективності й задоволення потреб МСП.

Програма Eurostars звужує розрив між наукою й дослідженнями, з одного боку, і впровадженням інноваційних продуктів і процесів – з другого. Окрім цього, вона включатиме також країни, які не є членами ЄС, а значить, розповсюджуватиме свої результати за межі Європейського Союзу.

Найстарішою є програма COST (European Cooperation in the Field of Scientific and Technical Research), заснована ще в 1971 р., яка націлена на проведення спільних наукових досліджень [9; 10]. В основному вона підтримує проведення конференцій і семінарів, короткострокові наукові дослідження, молодих вчених і розвиваючи в такий спосіб механізм координації національних дослідницьких проектів у Європі. У 2005 р. в програмі COST брали участь близько 30000 учених із 35 країн-членів, де з кількох держав Америки. Азії, а також з країн – членів СНД. Приємно відзначити, що, незважаючи на те, що Україна поки не є членом COST, у цій Програмі бере участь 15 українських організацій (для порівняння: з Росії – 27, із США – 14).

Повне членство України значно поліпшить умови участі наших вчених у спільних фундаментальних дослідженнях, а рішення про це має в основному політичний характер, оскільки членський внесок складає незначну суму – щось близько 1 тис. євро на рік.

Створення єдиного Європейського науково-дослідницького простору передбачає залучення до нього нових членів ЄС, а також держав, що підписали угоду про науково-технічне співробітництво з Євросоюзом (у 2001 р. такі угоди підписані з Росією, Україною, Мальтою й Індією). Особлива роль при цьому відводиться країнам з перехідною економікою. Стосовно інших країн СНД передбачаються спільні зусилля, спрямовані, по-перше, на стабілізацію їх наукового потенціалу, по-друге, на розв'язання проблем, що становлять взаємний інтерес у таких сферах, як охорона здоров'я й дотримання екологічної безпеки (включаючи ядерну), енергетика, непоширення озброєнь. Допомогу в роботі з країнами СНД надає низка організацій, зокрема, Міжнародна асоціація по сприянню співробітництву з ученими з нових незалежних держав колишнього СРСР (INTAS), Міжнародний науково-технічний центр у Москві (МНТЦ), Український науково-технічний центр у Києві (УНТЦ). У межах програми INTAS співробітничав понад 40 країн. Проекти і програми МНТЦ й УНТЦ сприяють інтеграції вче-

них оборонного комплексу у світове наукове співтовариство на засадах всебічної співпраці із Західною Європою, США і Японією.

Програма INTAS взяла на себе роль інформаційного посередника між Сьомою Рамковою програмою НДДКР Євросоюзу й науковими співтовариствами СНД. Разом зі службами Єврокомісії вона забезпечуватиме потенційних учасників проектів із СНД інформацією за тематичними напрямками, а також з процедурних питань. Зворотний потік інформації в Європу про потенціал українських учених, а також фахівців з інших держав здійснюватиметься через так звані національні інформаційні точки в країнах СНД [2].

Отже, країни Західної Європи і Євросоюз зі вступом у XXI в. взяли курс на подальше поглиблення кооперації у сфері НДДКР і підвищення ефективності інноваційної діяльності. Це сприятиме посиленню їх конкурентних позицій на світовому ринку сучасних технологій. Що стосується України, то створення єдиного Європейського науково-дослідницького простору надає їй можливості активно включитися в європейське наукове співтовариство, а також прискорити формування національної інноваційної політики.

Таким чином, доцільність розвитку в Україні європейських програм (EUREKA, COST, Сьома Рамкова програма та ін.), обумовлена насамперед намірами України приєднатися до Європейського Союзу, а також бажанням підтвердити реальними діями співпрацю держави з іншими партнерами в європейських програмах.

Україні належатиме активно долучатись до нових програм ЄС, передовсім до Сьомої Рамкової програми, яка повністю відкрила двері для третіх країн, включаючи Україну. Технологічні платформи, EUROSTARS, EUREKA, COST повинні стати каналом для залучення українських науковців до європейських знань, технологій, інноваційних продуктів і ринків.

Варто відзначити, що інноваційна європейська програма EUREKA є одним з кращих наявних інструментів, що забезпечуватиме ефективне використання національних державних фондів для залучення приватного капіталу. Як сама Програма, так і організаційні її застави, безперечно, сприяють ринковому розвитку економіки України.

Розвиток побудованого на знаннях європейського співтовариства означає для України вектор технологічного розвитку на найближчі роки. Настав час використовувати світовий і європейський досвід, механізми здійснення названих інструментів. Участь у таких агенціях може служити для вітчизняних учених, національних товаровиробників, дослідницьких установ яскравим прикладом розширення власного досвіду, ринків збуту, джерел фінансових ресурсів для досліджень, які мають спільний інтерес.

До того ж, не слід забувати й про те, що ще однією перевагою у повноправному членстві в європейських інноваційних агенціях для України буде можливість долучитися до новітніх європейських технологій, набути практичного досвіду на світових ринках інноваційної й науково-технічної продукції.

ЛІТЕРАТУРА:

Proposed Guidelines for Collecting and Interpreting Technological Innovation Data: Oslo Manual. Paris: OECD, Eurostat, 2006

Шимов Я. Глобализация – спасайся кто может! //Политика. – 2000 [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: http://old.russ.ru/politics/meta/20000905_shimov.html

S&T key figures reveal China breathing down EU's neck // Cordis focus.-2005.- #258. - P. 3.

A re-launched, updated Technology Platforms service on Cordis // Cordis focus.-2006.- #262. - P. 31.

Commission launches public consultation on European Institute of Technology //Cordis focus.-2005.- #259. - P. 12.

Commission proposes two-tier structure for EIT // Cordis focus.-2006.- #264. - P. 1-2.

Thoughts turn to new vision for Eureka after two decades of success // Cordis focus.-2006. - #260. - P. 29– 0.

Official site of the EUREKA initiative: www.eureka.be

Raising the impact of COST trough competition // Cordis focus.-2006.- #262. - P. 14.

COST using science and technology as a tool for foreign policy // Cordis focus.-2006.- #262. - P. 15.

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА К СТИМУЛИРОВАНИЮ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

Адамюк Д.И.

Статья посвящена обзору современной стратегии Евросоюза в сфере дальнейшего развития экономики, основанной на знаниях и инновациях. Рассматриваются разнообразные формы и приемы стимулирования инновационной деятельности на частном и на публичном уровнях. Обобщен опыт Сообществ относительно углубления кооперации в сфере НДДКР и повышения эффективности инновационной деятельности.

Ключевые слова: инновации, инновационная стратегия, стимулирование инновационных процессов, инновационная деятельность в ЕС.

MODERN APPROACHES OF THE EUROPEAN UNION TO STIMULATION OF INNOVATIVE PROCESSES

Adamjuk D.I.

The article provides an overview of the modern strategy of the European Union in the further development of the economy based on knowledge and innovation. We consider a variety of forms and methods of innovation as a private and a public level. Summarizes the main experience of community on the deepening of cooperation in the field R&D and enhance innovation.

Key words: innovation, innovation strategy, promotion of innovation processes, innovation activity in the EU.